

Середовище

Кожен має право на освіту

Ресурсні центри для батьків дітей з особливими освітніми потребами

Згідно зі статутом ООН, Всесвітньою Декларацією про права людини, кожен має право на освіту. Упродовж багатьох років в Україні більшість дітей з особливими освітніми потребами здобували освіту в спеціалізованих загальноосвітніх навчальних закладах, а традиційна система спеціальної освіти і дотепер залишається основною. Однак однією із форм навчання дітей з особливими освітніми потребами є нова, але визнана у багатьох країнах світу інклюзивна форма освіти, яка забезпечує безумовне право кожної дитини навчатися у загальноосвітньому закладі за місцем проживання із забезпеченням усіх необхідних для цього умов. В Україні модель інклюзивної освіти почала набувати значення переважно за ініціативи громадських організацій.

Щоб батьки уміли захищатися

З метою забезпечення батьків інформаційною підтримкою для задоволення їхнього професійного росту у відстоюванні прав та інтересів дітей з особливими освітніми потребами, оцінювання потреб та забезпечення надання освітніх, соціальних та інших послуг сім'ям дітей з особливими освітніми потребами, а також розвинення у батьків активної громадянської позиції та сприяння створенню батьківських організацій Всеукраїнський фонд «Крок за кроком» спільно з Міжнародною Асоціацією «Крок за кроком» реалізує проект «Створення ресурсних центрів для батьків дітей з особливими освітніми потребами» за підтримки програми TACIS «Розвиток організаційного партнерства» Європейської комісії.

Валентина Стрижеус, директор школи-дитячого садка «Паросток» (м. Київ): «З вересня 2005 року на базі нашого навчального закладу працює Ресурсний центр для батьків дітей з особливими освітніми потребами. Наша школа реалізує особистісно орієнтований, інклюзивний підхід у навчанні та розвитку дітей від народження до десяти років. Центр працює для того, щоб батьки отримали широкий спектр послуг безпосередньо в закладі освіти, де навчаються інні діти. Тут батьки можуть отримати консультації психолога, педагогічних працівників, логопеда, лікаря-педіатра, інструктора-реабілітолога. На базі центру працює батьківський клуб «Батьки – батькам», проводиться навчання для батьків щодо того, як спілкуватись з дитиною, відстоювати права дитини, розвивати позитивну самооцінку, творчі здібності, створювати громадські організації, проводити акції, а також навчання для педагогів з питань забезпечення інклюзивного підходу та співпраці з батьками».

Діяльність ресурсних центрів

Ресурсні центри для батьків дітей з особливими освітніми потребами створено на базі трьох загальноосвітніх закладів, які реалізують модель інклюзивної освіти, а саме: загально-виховного комплексу «Перші кроки» (м. Полтава), школи-дитячого садка «Малюк» (м. Львів) та школи-дитячого садка «Паросток» (м. Київ). Ці заклади освіти надали примі-

Юлія КАВУН,

програмний директор Всеукраїнського фонду «Крок за кроком», м. Київ

Марина ВОРОН,

координатор Всеукраїнського фонду «Крок за кроком», м. Київ

щення для організації діяльності ресурсних центрів, які було відремонтовано за рахунок місцевих бюджетів. Для створення умов реалізації проекту за рахунок коштів проекту кожний центр було обладнано необхідною технікою та методичними матеріалами. Оснащення ресурсних центрів створило умови для проведення семінарів, консультацій, зустрічей батьків, для користування бібліотекою та Інтернетом.

Основні напрями діяльності ресурсних центрів на місцевих рівнях було визначено в результаті проведеної оцінки серед учасників проекту. Вони включають інформаційну діяльність, організацію та проведення консультацій, навчальну діяльність, а також створення груп підтримки батьків. Ресурсні центри надають консультації не лише батькам дітей з особливими освітніми потребами та педагогам, які працюють з дітьми з особливими освітніми потребами, а й представникам недержавних організацій.

Діяльність Центрів спрямована на:

- батьків дітей з особливими освітніми потребами, діти яких навчаються в закладі освіти, де створено ресурсний центр;
- батьків дітей з особливими освітніми потребами, які відвідують місцеві реабілітаційні центри;
- батьківські громадські організації та інші організації, діяльність яких спрямована на дітей з особливими освітніми потребами та їхніх батьків;
- адміністрацію та педагогів закладу освіти, на території якого створено ресурсний центр;
- представників вищих педагогічних навчальних закладів, зокрема викладачів інститутів післядипломної педагогічної освіти;
- представників державного управління освітою, соціального захисту, охорони здоров'я;
- педагогів та адміністраторів загальноосвітніх навчальних закладів, зокрема дошкільних навчальних закладів, в яких розвивається модель інклюзивної освіти та які планують її розвивати;
- батьків «здорових» дітей, діти яких навчаються в закладі освіти, де створено ресурсний центр;
- представників організацій, діяльність яких спрямована на запобігання дитячій безпритульності, ВІЛ/СНІД, запобігання торгівлі дітьми, а також правозахисні;
- батьків дітей з особливими освітніми потребами, які є на обліку в місцевих поліклініках (вони не обов'язково

відвідують реабілітаційні центри або є членами недержавних організацій);

■ батьків дітей з особливими освітніми потребами, які знайшли інформацію про центр у засобах масової інформації, від знайомих, педагогів та адміністраторів інших загальноосвітніх навчальних закладів.

У розпорядженні ресурсних центрів є список консультантів, до яких можуть звернутись батьки, представники недержавних організацій, педагоги з правових, освітніх, соціальних питань. Проводяться як індивідуальні, так і групові консультації. У ресурсному центрі батьки, педагоги, представники державних і громадських організацій можуть отримати:

■ методичну літературу, яку учасники проекту в режимі бібліотеки або ксероксному варіанті можуть взяти додому;

■ інформаційні листівки для батьків та широких кіл громадськості (порушення зору, церебральний параліч, епілепсія, порушення інтелектуального розвитку, артизм, підтримка батьків батьками, порушення мовленнєвого розвитку, синдром Дауна, порушення слуху, труднощі у навчанні);

■ отримати довідку про послуги, які надають державні, громадські організації для дітей з особливими освітніми потребами та їхніх батьків. Для цього створені алфавітні та предметні каталоги.

Робота в реабілітаційному центрі

Батьківські клуби

На базі ресурсних центрів створено групи підтримки «батьки — батькам», які забезпечують практику налагодження стосунків між батьками. У ресурсних центрах ця практика реалізується через «Батьківські клуби». Зустрічі батьків організуються у вечірній час і мають як формальний, так і неформальний характер. На сьогодні батьки часто збираються неформально, обмінюються різноманітною інформацією та власним досвідом подолання тих чи інших проблем.

Ольга Войтюк, координатор центру для батьків НВК «Малюк» (м. Львів): «У Львові ресурсний центр створено на базі НВК «Малюк», який реалізує модель інклюзивної освіти для дітей з 2001 року. Наш навчальний заклад працює над створенням комплексу освітніх, соціальних, оздоровчих та інформаційних послуг для дітей з особливими освітніми потребами. У нас облаштовано приміщення, де проходять акції, зустрічі з фахівцями і представниками громади, семінари для батьків, тренінги, обмін корисною інформацією. Затишна атмосфера Центру надає змогу батькам і відвідувачам у дружньому і невимушенному колі вирішити питання, що турбують ту чи іншу сторони, обмінятись інформацією, отримати методичну літературу, навчальні посібники для батьків і педагогів, переглянути інформаційні листівки».

Ресурсні центри на основі оцінювання потреб батьків, педагогів, представників державних і громадських організацій проводять одно-трьохденні семінари, організовують проходження практики для студентів педагогічних, соціально-гуманітарних факультетів, слухачів курсів післядипломної педагогічної освіти. Серед тем, які розглядаються під час проведення семінарів, є наступні:

- «Освіта для соціальної справедливості»;
- «Створення і розвиток громадських організацій, зокрема батьківських»;
- «Розвиток адвокатської практики батьків»;
- «Удосконалення школи»;
- «Залучення дітей з особливими потребами в загальноосвітні навчальні заклади».

Наталія Барановська, заступник директора спеціалізованого НВК № 26 «Перші кроки» (м. Полтава): «Кожного дня на цей світ народжуються діти, яких ми називамо дітьми з особливими потребами. Особливими, тому що потребують нашої особливої турботи. Во розвиток та щастя дитини з особливими освітніми потребами — це турбота не лише її батьків. І щоб здолати життєві перешкоди, реалізувати себе, така дитина та її сім'я потребують допомоги та підтримки інших людей, суспільства.

За підтримки Полтавської обласної адміністрації на базі нашого закладу з 2001 року працюють групи та класи інклюзивного навчання. У нашему закладі навчається 12 дітей з особливими освітніми потребами, працює команда, до складу якої входять учителі, вихователі, психологи, логопеди, дефектолог, вихователь-реабілітолог. Ми переконані, що найсприятливішими умовами для виховання та розвитку дітей з особливими освітніми потребами, є звичайні дошкільні заклади, школи, де вони можуть успішно розвивати свої уміння та навички, товаришувати з ровесниками і почуватися у безпеці.

Такий підхід дає всім дітям змогу краще зрозуміти широкі можливості людського потенціалу, вони зростають чутливими до потреб і труднощів інших, з більшою повагою ставляться до життєвого досвіду та особливостей своїх ровесників. З 2005 року на базі СНВК «Перші кроки» створено ресурсний центр для батьків «Промінчик», який надає можливість батькам дітей з особливими освітніми потребами стати компетентними захисниками прав своїх дітей, а представникам громадськості краще познайомитись з досвідом реалізації інклюзивної моделі освіти».

Переваги і недоліки

Наразі існує низка проблем на шляху впровадження інклюзивного навчання: невідповідна підготовленість педагогів до роботи з учнями з особливими освітніми потребами, велика наповнюваність класів, брак часу для консультацій та співробітництва зі спеціалістами та батьками. Але інклюзивне навчання має більше переваг, ніж недоліків. Основними перевагами інклюзивного навчання для дітей з особливими освітніми потребами є отримання кращих соціальних, комунікативних навичок, можливість жити не ізольовано від інших людей. Серед основних недоліків — недостатність реабілітаційних та інших спеціальних послуг, які б дитина могла отримувати в спеціальному закладі. Саме тому одним із найважливіших досягнень проекту є сам прецедент створення ресурсних центрів для батьків дітей з особливими потребами на території загальноосвітніх навчальних закладів. Подібного досвіду Україна не має. 58 громадських організацій, зокрема і батьківських, уже скористалися послугами ресурсних центрів. Понад 250 батьків дітей з особливими потребами відвідали заходи проекту: семінари, консультації, отримали інформаційну підтримку.

У 2006/07 н.р. 24 загальноосвітні заклади розпочнуть реалізацію інклюзивної моделі освіти.